1. Tekrar sorunu

Bilimde, bir olgu çeşitli araştırmalarda tekrar tekrar gösterilmedikçe doğrulanmış kabul edilmez. Dolayısıyla, parapsikolojiye yöneltilen en önemli eleştiri, başka araştırmacılarla ortaya konulabilecek önemli bir psi kanıtı bulunamamasıdır. Bu soruya yanıtı parapsikoloji, meta analiz tekniğiyle verdi. Bu istatistik tekniği, belirli bir olguyla ilişkili birikmiş araştırmaları tek bir deney olarak, her araştırmayı ise tek bir gözlem olarak değerlendirir.

Böylece, pozitif yönde sonuçlar sağlayan her bir araştırma göz ardı edilecek yerde, olgunun geçerliliğine ve güvenilirliğine katkıda bulunur. 1989 yılında *Foundations of Physics* dergisinde Dean Radin ve Roger Nelson'un kaleme aldıkları bir meta analizde, 1959-1987 arası yapılan 597 PK deneyi değerlendirilmiş ve deneylerin bilimsel açıdan eksiksiz yapıldığı iddia edilmiştir. [1]
Radin ve Nelson, ortalama büyüklüğü %0,02 olan bir PK etkisinin var olduğunu ve bunun olumsuz deneyler veya yetersiz deney tasarımı ile açıklanamayacağını öne sürdüler. Özellikle, Princeton deneylerinde, bütün deneklerden elde edilen sonuçlardan ulaşılan PK etkisinin, şans sonucu ortaya çıkma ihtimalinin milyonda bir olduğunu öne sürdüler.

2. Yetersiz denetim

Parapsikolojik araştırmalara yapılan ikinci eleştiri, deneylerin her zaman değilse de sıklıkla yetersiz denetim ve koruma koşullarında yapılmasıdır. Yöntemsel yetersizlikler tüm bilimlerin en önemli sorunudur. Ancak, parapsikolojinin tarihi, eleştirisel olarak incelendiğinde çöken sonuçlarla doludur. Parapsikolojiye yöneltilen eleştiri, yetersiz bir biçimde denetlenen araştırmaların genellikle olumlu sonuçlar verdiği, ancak daha iyi denetim ve koruma sağlanır sağlanmaz bu sonuçların ortadan kalktığıdır. Bir deneyde kusur tespit edildiğinde, bu deneyin pozitif bir sonucun ortaya çıkmasına katkıda bulunmadığını öne sürmek ikna edici olmaz. Tek çare, deneyi doğru koşullarda tekrarlamaktır.

3. Dosyalama sorunu

Yapılan deneylerde gerçek bir etki olmasa bile, rastlantısal olarak pozitif bir sonuç elde etme ihtimal dâhilindedir. Bu pozitif sonuç, daha önemli ve ilgi çekici olacağından bilim dünyasına ulaştırılmak için yayımlanacaktır. Ancak, beklenen sonuçlar elde edilmediğinde bunlar yayımlanmayacaktır. Dolayısıyla bu konuda araştırma yapan insanlar negatif sonuçlar veren araştırmalardan habersiz kalacaktır. Bilinen araştırmaların veri tabanları, pozitif araştırmaları yayımlama yönelik ciddi bir eğilim taşır. Bu, bilimin her alanında geçerlidir ve buna bilim dünyasında dosyalama sorunu denir. Bu sorunu çözmek gerçekten zordur. Çünkü “bilinmeyen”, dergilere yayımlanması için gönderilmeyen veya gönderildiği halde negatif sonuçları olduğundan yayımlanmayan araştırmaların ne kadarının dosyalar halinde terk edildiğini bilmek olanaksızdır. Bu durum kabaca şuna benzer, lotoda kazanacağını söyledikten sonra kazanan kişi basında öne çıkarılır. Benzer önsezilere kapılıp da kazanamayan binlerce kişinin durumu bilinmez ve bunlar dosyalarda kalır.

Sonuç

Toplumsal düşüncede psi bulguları kişisel deneyimler ve anekdotlardan ibarettir. Bu türden bulgular bilim açısından ikna edici değildir. Deneylere toplu halde bakıldığında, hepsini karşılaştırıp ortak bir sonuca varmak zordur. Biliminsanlarının çoğu, olağandışı iddiaların olağandışı kanıtlar gerektirdiğine inanır. Olağandışılık ise bir *derece* sorunudur. Düşünce iletişimi ya da aktarımı (telepati) çoğumuza psikokineziden daha az olağandışı görünür, çünkü uzaklıklar arası bilgi iletişimi bize daha bildik gelir. Televizyonun görüntüleri odamıza nasıl getirdiğini bilmesek de, bunun gerçekliğine inanırız.

Her ne olursa olsun parapsikoloji üzerine yapılan çalışmalar, bilim felsefesi, zihin felsefesi ve bilincin doğasının anlaşılmasına yardım edecektir ve yaşadığımız çevre ile ilişkimizi ortaya koyacaktır. Belki de evrene bakış açımızı değiştirecektir. Ancak, öncelikle bu çalışmaların hobi

çalışmacıların elinden alınıp, bilimsel zemin içine konması gerekir.

---

[1] Radin D ve Nelson R. Evidence for consciousness-related anomalies in random physical systems. Foundations of Physics 1989; 19:1499-1514.